

KENDI MÁRIA

HOSSZÚ
ÉJSZAKA

1 Már egészen sötét volt. Közelgett az este, s a szobában nem mozdult senki. A férfi egyenes derékkal ült a keskeny díványon, amit éjszakánként megosztott a feleségével, s a tűz mellett ülő apróka alakot bámulta.

Ma is egészen olyan, mint kislány korában. Vékony lábú, vékony kezű, örökös miértekkal nagy szemében. Egész arca ilyen kérdőjellé vált, valahányszor az élet csúnya oldalával találkozott.

A vaskályha tűzének fényénél csak körvonalak látszódtak, alakjának fekete, halovány rajza. A négylábú, alacsony széken ült. Valamikor kislány korában kapta, s most, amikor ott kellett hagyni a régi lakást, szemében annyi kéréssel nézett rá, hogy szó nélkül felpakolta a régi bútordarabot.

A csendbe beledübörgött a távoli ágyúszó.

Egyikük sem mozdult.

Az utóbbi időben már megszokták. A kiságyban halkan szuszogva aludt tovább a gyerek.

Csak dübörögne, dübörögne minél jobban — mondta magában a férfi —, s kezét tehetetlenül ökölbe szorította. Olyan az ember, mint egy ketrecbe zárt állat, vagy még rosszabb. Az utóbbi időben már sokszor végiggondolta ezt, s azért hallgatag maradt. Remélte, hátha az asszony elszunnyad, s megrövidül számára valami ebből az utolsó éjszakából.

Olyan volt most, mintha behullott volna az éjszakába, egyé vált volna a lassacskán mindent elnyelő fekete homállal.

Előrehajolt. Szerette volna elfogni az asszony létének egyetlen apró mozzanatát, a legapróbb hangot. De csak csend volt, nagy csend.

Feje egyre nehezebbé és nehezebbé vált. Tenyerébe támasztotta arcát, lehunyódtak pillái, s egyenletes, halk lélegzése betöltötte a szobát.

A hang eljutott a vaskályha mellett kuporgó asszonyhoz. Ez a csendes, egyenletes szuszogás meghitté tette az eddig fenyegető sötétséget. Gondolatai más irányba fordultak. Kétségbeesése valami csendes, beletörődő nyugalomba olvadt fel.

Csak a pillanatnak élt.

A pillanat teljes. Szerette volna most megállítani az időt. Nem kívánt mást, csak ami ezen az estén az övé. Az apró szobát, amelynek falai védik a külvilág ellen. A férfit, aki az ő embere. Ha így maradhatnának! Gondolataiba ismét beledübörgött egy ágyú moraja.

Messze vannak még, túlságosan messze...

A kiságyban mocorogni kezdett a gyerek.

A fia.

Komikusan olyan, mint az apja. Vagy talán csak neki tetszik úgy, hogy fiacskája nedvesen fénylő bogárszemében az apja tekintetét látja?

A kiságy felé fordítja arcát a sötétben, ahol elnyugodott már a gyerek, s békén kalandozgathatnak tovább gondolatai.

Mi mást kívánhatna az élettől, minthogy hárman nyugodtan élhessenek. Milyen szép lenne... Milyen nyugalmas pont lehet egy ilyen aprócska, végső menedékhely is.

Eszébe jutott az a hajnal, amikor kiürítették a Pozsonyi úton a régi házat.

Istványa hathetes volt. Álmos, esős, szomorú reggel. Köd, nedvesség, alig lehetett néhány lépésnyire látni. A nyilasok percek alatt fellármázták a házat. Mindenkinek le kellett menni az udvarra.

Még lábadozott. S kissé gyenge volt. A szülés után valami lappangó láz gyengítette.

Aztán elmúlt a láz, észre sem vették. Istenem, mondogatta magában a terhesség idején, csak azt add, hogy egészségben megszülhessenem. Máskor, hosszú álomtalan éjszakákon, míg János kezét fogta a paplan alatt, arra gondolt: csak mellettem maradhasson. Csak ne történjék vele valami, amíg a kicsi meg nem születik.

Az utolsó két hónapban a gyerek is nagyon megkínozta. A születendő kis élet rúgott és ficánkolt, ide-oda mozgolódott. Csitt te, mondogatta halkán — s szemébe néha könny szökött.

Nem szabad rosszra gondolni, csak derűsre, vidámra. Az izgalom rosszat tesz a kicsinek.

Eleinte nem jutott tovább a szülés gondolatánál. Olyan messzinek tűnt, olyan ünnepélyesnek, hogy anyává lesz, hogy ennél a pontnál megakadt. Aztán egyre inkább ébredt fel benne a féltés. Meghitt estéken néha könnybe lábadt szemekkel borult a férfi vállára:

— Mire fogom a világra hozni?

Másnap ismét töprengve járta az utcákat, s feltette a kérdést:

— Jogom van-e hozzá?

S valami hihetetlen bizakodással azt gondolta:

Nem lehet elpusztulnunk, nem lehet. Történnie kell valaminek.

A gyerek felsírt.

A sötétben egyszerre mozdultak. Éva felugrott, karjára emelte, s óvatosan körülcsavarta a takaróval.

János meggyújtotta a sarokban álló kis lámpát.

Fény öntötte el a szobát, s a kicsi feje felett most zavartan néztek egymásra.

János hitetlenkedve nézte óráját:

— Azt hittem, te alszol, s magam szundikáltam el.

Odalépett az asszonyhoz, s tenyerével lágyan megsimogatta sötét haját. Aztán a gyerek fölé hajolt. Nézte a sírásra gördült kis száját, az álmosan fénylő csillag szemeket.

Éva felnevetett.

S játékosan magafeledten megrázta a csöppséget.

Elcsendesült az ágyúszó. Mintha béke lett volna.

Közelgett az utolsó éjszaka.

2 Végtelen a csend, nincs határa, akár az éjszakának vagy a félelemnek — gondolja János, s az asszonyt nézi a lámpa ráhulló aranysárga fényében.

Már nem szoptatott. Ruháját elől begombolta, s a kisfiú sötétpihés fejét s gyenge hátát magának támasztotta.

Milyen békésnek tűnik minden — sóhajtott a férfi — s eszébe jutott: mennyi gondossággal igyekeztek utolsó menedéküknek békéjét megvédeni.

Mennyi diplomáciára, szeretetre, egymást féltő gyengédségre volt szükségük, míg folytatták a játékot, a békés élet látszatát. Az asszony szíve alatt ott dobogott egy új, születő élet. S ők ketten most mindent, önmagukat is alárendelték a születő harmadiknak.

A férfi újra és újra körüljáratta szemét a szobán. Mennyi asszonyi gondoskodás van Évában.

Nyugodt volt azon a reggelen. A földszintről felhallatszott a lakásba a nyilasok üvöltözése, ahogy sietésre nógatták az embereket. Éva külön kis táskába tette a gyerek nélkülözhetetlen dolgait, s azt nem adta ki a kezéből. Fél óra sem telt bele, ott álltak a sor végén, a többiekkel.

Aztán elindultak végig a hajnali utcán. Ment a csoport, s egyikük sem tudta, hogy hová mennek. Mert, ha jobbra fordulnak: a Duna-part, s akkor nincs már folytatása semminek, de ha balra, akkor úgy van, ahogy a géppisztolások mondták, s a gettóba viszik őket.

Milyen csendes volt a ködös, nyirkos téli utca. János ismerte a téli hajnalokat. Amíg kijárt az intézetbe, mindig hajnalanta indult, mert a gyermekotthon, amelynek orvosa volt, messzire esett.

Gyakorta eszébe jutott: vajon mit csinálnak most orvos nélkül? S a nővérek és nevelők közül vajon ki maradt a gyerekekkel?

Ingerült idegesség fogta el. Eszébe jutott a hír, amit még közölni kell az asszonnyal. A tények, amelyekkel szemben tehetetlen. A holnap borzasztó bizonytalansága.

Hirtelen megfordult, felborult a szék. A kisfiú felsírt, s Éva nézett, mint aki álomból riad.

János lassan felállította a széket, valamit motyogott, s vállának meghajló íve beszélt csak a súlyról, amit magán visel.

Éva hirtelen felállt. Fiát betette az ágyba.

Tétova lépést tett, s valami furcsa, különös szorongás fogta el.

— János . . .

Nem kapott választ.

Elerőtlenedtek a lábai.

— Jancsikám . . .

Most az ő hangja volt tele gyámoltalan segélykéréssel.

Lassan peregni kezdtek a könnyei.

— Holnap . . . — mondta a férfi.

Nem mozdult, csak a szeme nyílt tágabbra, s lassan a kiságy felé fordult.

János odalépett a villanykapcsolóhoz. Most jó volt a sötét. Néma csendben, egyetlen szó nélkül hallgatták egymás szívdobogását.

Sötét volt, csak a kis vaskályha küldte hűlő paraszának világosságát.

Már csak egyetlen éjszaka — gondolja Éva.

Milyen kár, hogy az időt nem lehet megállítani.

Eszébe jutott, ha valami elemi csapás következtében e percben meghal-
nak, s egyszer megtalálnák őket, a kései nemzedékek mennyi költészetet tu-
lajdoníthatnának szerelmüknek. Valahol olvasta, hogy régi csontvázakat ta-
láltak, egy fiatal nő és férfi csontvázat, kéz a kézben nyugodtak egymás mel-
lett.

Az élet nem változik — gondolja, s kesernyésen elmosolyodik.

A tragédiák ismétlődnek, csak a hősök változnak.

Éva nem fél. Azaz, le tudná küzdeni ezt az érzést, ha nem lenne itt. Kár
volt megszületnie. Azóta százszor jobban megtanulta, mi a félelem. Élni akar,
hogy megvédhesse. Mert mi lesz vele?

Mi?

Ki tudna erre a kérdésre a sötét és magányos éjszakában választ adni?

Mi lesz a sorsunk?

János ugyanezeket gondolja végig.

Látja Évát a gyerekekkel. Önmagát, aki tehetetlen. Annyi sem adatott meg
nekem, mint az állatnak, aki megvédheti kölykét. Az utolsó ítélet éjszakája —
gondolja János, s érzi Éva testének melegét.

Mi lesz holnap?

Asztalos István fülét csak a késő esti órákban üti meg némi kósza hír.
Már késő van, amikor a pályaudvarról hazamegy, halálosan fáradt. Úgy érzi,
egyet sem tudna lépni.

Valamit hallott. De annyi hírrel van tele a város. Nem lehet mindnek
hitelt adni. Különbözik csak holnap lenne a napja, hogy Jánosékhoz menjen.
Ennivalót visz, s a szokásos tápszert a gyerekeknek.

Már legalább tízszer volt bent.

Először félt. De tudott nyugalmat színlelni. Ma már ha kezében a nagy
krampácsolótáskával arra jár, ismerősként üdvözli az őrség.

Úgy tudják, valami iparos, aki bent lakik a gettóban.

A váratlan csengetésre felrebben. Ugyan ki lehet?

Meglepődve megy a vendég elé.

— Mi történt?

— Azt mondják, a holnapi nap folyamán útnak indítják őket Németor-
szágba...

A két férfi farkasszemet néz, s akkor az idős vasutas búcsúzkodni kezdett.

— Megyek már. Nem ettem dél óta.

Kikísérte, s csak az ajtóban mondta halkán:

— Köszönöm.

3 Ahogy János felállt, s magára hagyta a sötétben, üresen és hidegen
ásított meleg testének helye. Még utána nyúlt, de már nem érte el.
A férfi a gyerekekre borított egy takarót.

— Nagyon kihűlt a szoba.

Előbb megpiszkálta a tüzet, s hogy felizzott a parázs, megrakta. Állva ma-
radt a kis vaskályha mellett, jólesett most ilyen otthonos dolgokkal elfoglalni
magát.

Egy pillanatra az asszony alakját kereste a sötétben, de az csak halovány
körvonalakban bontakozott ki előtte.

— János...

Az asszony hangja halk volt, szinte tapogatózó, mintha nehezen érné el a sötétben.

— Igen?

— Ugye, igaz?

— Mi?

— Hogy mi sohasem fogjuk a bátorságunkat elveszíteni.

— Persze, hogy igaz.

Odalépett hozzá, s megölelte.

Az asszony nem mozdult.

— Ugye még hosszú az éjszaka?

— Nagyon, nagyon hosszú.

— Van elég idő arra, hogy neked mindent elmeséljek?

— Még rengeteg időnk van.

— Te is mindent elmesélsz majd?

— Mindent.

— Annyi mindent nem tudtam még elmondani.

Az asszony hangja panaszos volt.

— Most elmondod.

— Jó...

Éva hirtelen felélénkült, s járkálni kezdett az apró szobában.

A férfi leült és cigarettára gyújtott. A gyufa fénye fellobbant, majd ismét sötét lett.

— Annyi mindenről nem tudtam még beszélni veled.

— Mert mindig annyi minden történt. És mert annyi mondanivalónk volt.

— Ugye tudod, hogy nem bántam meg, hogy visszajöttem?

A férfi hangja egy pillanatra rekedtté vált.

— Nem tudom. Azt hiszem, én bántam meg...

— Soha...

Éva hangja egészen elfúlt.

— Sohasem tudtam veled annyit együtt lenni... Ha akármilyen lenne, ez olyan szép volt...

— Tudom. De ott biztonságban lettél volna...

— S akkor sohasem láthattad volna a gyereket...

A férfi nem felelt. Arra a nyári reggelre gondolt, amikor Évát kocsival elvitték. Elvitték, s akkor úgy volt, csak szülés után találkoznak össze, s csak azután, ha már biztonságban lehetnek mind a ketten.

Sohasem mesélte Évának, hogy azon a reggelen bevett egy nagyon erős altatót, s halálos kimerültségben s öntudatlanságban aludta át a napot. Éjjel volt, mikor felébredt. Kereste maga mellett, s akkor, ahogy a semmit megtapintotta, eszébe jutott minden.

S zokogott, mint egy taknyos kölyök.

— Tudod, mikor határoztam el, hogy visszajövök?

— Mikor, Évám?

Az asszony sokáig nem felelt. A férfi nem szólt. Figyelte az asszony alakját, ahogy ide-oda járkált a szobában.

— Nehéz pontosan megfogalmazni. Annyit töprengtem. Folyton mérlegeltem, hogyan jobb, mit kell tennem? Veled akartam maradni, de eszembe jutott a gyerek. Felelősséggel tartozom az életéért. Úgy látszott, valóban az a helyes, ha elrejtőzöm ott a tanyán. Máskor úgy éreztem, nem tudom megtenni. Ha nem vagy velem, nem ér az egész semmit.

Odatelepedett férje mellé.

Összekuporodott, két karjával átfonta térdeit, olyan volt, mint egy apró gombolyag.

— Tudtam, éreztem én azt mindjárt, hogy nem fogom kibírni nélküled . . .

Úlnak egymás mellett a sötétben. Érzik egymás szívedobogását.

A levegő fojtottabb, feszültebb, s a kérdőjel egyre nő.

Létezik-e valaki, aki választ tud adni?

Ahogy megkopogtatták az ajtót, ijedten felrezzentek.

Asztalos állt a küszöbön.

Az asszony és a férfi most zavart.

Egy percnyi idegenség van közöttük, aztán magukhoz térnek.

— Nem kellett volna . . . — János hangja halk és rekedt.

Asztalos nem felel.

Nyitja a nagy táskát, szokás szerint. Kenyeret, szalonnát pakol az asztalra, s a tápszert.

S a gyerek ágyát tartja közben szemmel.

Leül és vár.

Ismeri a kis szobát, a megszokott, kedves szertartást, amikor az asszony karjára veszi a fiúcskát, betölti a tápszert az üvegbe, s János kissé merev ünnepelességgel figyeli őket.

Rájön, hogy most hiába vár. Már késő van, sokkal később, mint máskor. Arra gondol, hogy holnap — és Jánosra néz.

Jánost valami szokatlan gondolat tartja fogva.

Míntha álomban járna. Kiveszi Asztalos kezéből a táskát. S tartalmát a földre szórja. Arca sápadt, szeme merev. Évára néz.

Asztalos nem érti.

— Mit akarnak?

— A párnát, a kis párnát.

Az asszony a gyereket fogja, János már kibéleli párnával a táskát.

A gyerek már bent is van . . .

János a kezét fogja:

— Ugye megteszed?

Hogyan történt mindez? Szédül bele.

A gyerek jól érzi magát az ideiglenes bölcsőben, s hangosan felnevet. A távoli ágyúszó erősebben hallatszik, s a szobában három ember dermed még némábbá.

Három ember van a szobában. Kettő a gyerek múltjához tartozik. Egy ember a jövőjét jelentette. Eljövendő életében úgy ismeri majd, mint az édesapját.

Ezek a búcsú pillanatai. Az asszony és a férfi ott állnak egymás közelében. Nem szólnak semmit. A mindenbe belenyugvó emberek nyugalma az övéké. S a mindentudóké. Az asszony és a férfi bizik abban, hogy a gyerek meglátja a jövőt.

A gyerek csendesesen elszunnyad a bölcsőben. Ő nem tud semmit élete alakulásáról. A férfi nézi a gyereket, s tudja, olyan útravalót kapott, amely egész életére szól.